

és fegyelmezetség, bűnözés; esztétikai és technikai nevelés; a személyiség; a korai és későbbi gyermekkor, a serdülés és az érettség; a lelki higiénia; az ember biológiai és társadalmi oldaláról nézve; a pszichológus és a pedagógus; új törekvések és problémák.

Intelligencia-hányados

130 és magasabb:	Igen tehetséges	}	Egyetemi és főiskolai tanulmányokra alkalmas	}	16%
115—129	Tehetséges		Egyetemre nem vezető ált. és szakirányú középiskolák		68%
100—114	Felső átlag		Az alapképességeket fejlesztő középfokú nevelés, tanulatlan és félig betanított munkás		14%
85—99	Alsó átlag				
70—84	Tehetségtelen				
— 69	Normális alatt		Speciális iskolák, részben nevelhetők		2%

A máshol is megnyilvánuló újabb törekvések közül figyelemre méltó — néhány alapos, angol nyelvű elemzés megjelenése után — PIAGET munkásságának viszonylag késői nagy befolyása, a tanulás kedvező feltételeinek sokrétű vizsgálata, az alkotóképesség és az intelligencia megkülönböztetése az amerikai pszichológia befolyására (valaki lehet igen értelmes és nem alkotóképes, bár az alkotóképességhez az értelem elég magas szintje szükséges), a programozott tanuláshoz szentelt figyelem, a társadalomlélektan fontosságának hangsúlyozása.

Mind a hivatkozások, mind az ajánlott irodalom főleg az angol nyelvterületen megjelent munkákra terjednek ki.

A szerző úgy látja, hogy ma még van egy fajta feszültség a pszichológia tudománya és a pedagógiai gyakorlat között, de mindkét félnek van tanulni valója a másiktól (235. l.).

FLUGEL, J. C. and WEST, D. J.: A Hundred Years of Psychology. London, Methuen, 1964. 394 l.

Az eredetileg 1933-ban megjelent munka javított és bővített kiadása. Annak az útnak a megmutatása, melyen az 1833-ban néhány nevet és munkát jelentő egész pszichológia áttekinthetetlenül összetett tudománnyá fejlődött. Jellemzőnek lehet tekinteni, hogy az *American Psychological Association* kiadásában megjelenő *Psychological Abstracts* évenként 10 000-nél több tanulmányt vesz számba 500-nál nagyobb számú folyóiratból. Ennek természetes következménye, hogy nemcsak egyetlen

Tájékoztató céljából írjuk ki ebből a könyvből — utalva arra, amit előbb az iskolaszervezetre vonatkozóan állapítottunk meg — a népesség szokásos csoportosítását értelmesség és az annak megfelelő iskolák szerint (51. l.):

ember nem képes áttekinteni a pszichológia mai állományát, de arra is mind kevesebb a lehetőség, hogy valaki — és ez érvényes a neveléslelektanban is — a saját kutatási területének körébe tartozó jelentősebb vizsgálatokat ismerje. Érthető, hogy a közölt bibliográfia és időrendi tábla hiányos, és hogy a szerzőnek az időben előrehaladva mind szigorúbb szelekciót kellett végeznie. Ennek a könyvnek a tanulmányozása más könyvekkel együtt eredményes. Talán kiemeljük az új kiadás szerzőjének sajnálkozó megállapítását amiatt, hogy J. C. FLUGEL reményei a pszichológiai megismerés megértésre vezető, humanizáló hatásával kapcsolatosan a nevelésre, a társadalmi viszonyokra és magatartásra még csak kevésbé teljesedtek... De a pszichológia fiatal tudomány.

Az egyik megemlített könyvben valaki Aegeus görög királyra emlékeztet: magas szirtfokról türelmetlenül lesi, fekete vagy — a nehéz vállalkozás eredményességét jelentő — fehér lobogóval a hajón tér-e vissza fia, Theseus. Ez a kép fejezi ki az átlagos angol szülő várakozását a 11+ vizsga idején, és adja meg ma az angol nevelés talán nem fő jellegzetességét, de különös ismertető jegyét.

A társadalmi és környezeti viszonyok, az iskolaszervezet és az egyéni motiváció együttes átalakulására van szükség ahhoz, hogy minden gyermek természetesen, nagyobb zökkenők nélkül jusson be a neki való iskolába és találja meg az őt egyénileg is kielégítő hivatást.

KISS ÁRPÁD

A NÉMET DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG ÚJ KÖZOKTATÁSI TÖRVÉNYE

1959. dec. 2-án lépett életbe a NDK iskolaügye szocialista fejlesztésére vonatkozó törvény és 1965. febr. 25-én hatálytalanította ezt a törvényt az egységes szocialista oktatási rendszerről szóló új törvény. Négy év és néhány hónap után szükségessé vált új törvény alkotása.

Mi tette ezt szükségessé?

Hosszabb előkészítő munka után ez alatt a néhány év alatt a technikai forradalom győzelemre jutott, hatalmas fejlődést ért el a népgazdaság, a tudomány és a technika legmagasabb fejlettségének alapján nőtt a termelés-

kenység, mindenekelőtt a vezető gazdasági ágakban és a népgazdaság tervezése és irányítása legújabb módszereinek alkalmazása folytán.

Az antifasiszta demokratikus iskolai és főiskolai reform megszabadította a művelődésügyet a német imperializmus, militarizmus, sovinizmus és fasizmus végzetes befolyásától. A forradalmi munkásosztály és a haladó gondolkodású demokratikus polgárság megvalósította a legfontosabb iskolapolitikai-pedagógiai alapelveket a művelődésügy minden fokán, mint amilyenek, szemben az egyházi klerikalizmussal, a világiasság, egységesség elvei, az oktatásügy államossítása, a művelődés javainak tudományossága, a művelődés lehetőségének egyenlősége. Az antihumanizmus mindenjelszava és megnyilvánulása elnémult az iskolai, főiskolai és egyetemi tantermekben.

Kialakult a szervesen tagolt, egységes nyolcosztályos általános politechnikai iskolarendszer. Az egytanítós iskolákat a falun lépésről lépésre sikerült megszüntetni. A nép minden gyermeke számára biztosították a legmagasabb műveltség megszerzése lehetőségét. Az ifjú nemzedéket a béke, a népek barátsága és az igazi humanizmus szellemében nevelik. Az NDK nemcsak a jogot biztosította a művelődésre, hanem ennek a jognak megvalósulását is megteremtette az oktatásügy minden fokán. Bevezette a politechnikai oktatást és közben az eddigi nyolcosztályos iskolát tízosztályúvá alakította át és a kibővített tizenkét osztályos iskola létesítésével az oktatás és a nevelés egységét tereintette meg egészen az érettségi vizsgáig.

A művelődésügy fejlesztésében a szülők, a dolgozók és az ifjúság szervezeteinek részvételét messzemenően és törvényesen biztosította.

Az NDK azonban ez idő alatt fejlődésének új, szocialista korszakába lépett, és most már a szocializmus felépítését végzi. A munkásosztály, szövetségben a szövetkezeti parasztsággal és minden más dolgozóval Németország Szocialista Egységpártjának vezetésével megvetette az alapokat a szocializmus győzelméhez. Minden területen érvényesül az alapelv: Mindent a néppel, a nép által, a népért!

A tudomány és a technika hatalmas fel lendülése most magasabb követelményeket támaszt a szocialista társadalom minden tagjának képzettsége, műveltsége iránt. Az NDK társadalmi fejlődésének objektív törvényszerűségei követelik, hogy művelődési rendszerét a szocializmus átfogó felépítésének rendszerével összehangolja. Az állampolgárokat a munka által, a dolgozók közösségében és kölcsönös segítséggel oly személyiségekké kell nevelni, akik hűséggel a szocialista hazá, az NDK iránt készek azt állandóan erősíteni és mindenkor megvédeni.

Az emberek műveltségének és szocialista

magatartásának magas színvonala döntően befolyásolja a társadalmi előrehaladás ütemét. Ezért szükséges az egységes szocialista művelődésügy újszerű rendszere, amely a mindenképpen kiművelt, szocialista öntudattal és magas képesítéssel bíró, egészséges, szellemi és fizikai téren teljesítőképes, kulturált emberré válást és további fejlődését szolgálja, oly emberré, aki képes és kész korunk történelmi feladatainak teljesítésében részt venni.

Új törvényt kellett hozni, amely biztosítja az összhangot az egész társadalmi nagyszerű perspektívájával; amely még szorosabb kapcsolatot teremt az élettel; a technika, a tudomány, a kultúra legújabb eredményeivel gazdagítja a dolgozókat; amely a munkára nevelést központi kérdéssé teszi.

Hogyan jött létre ez a törvény, amely — először a német művelődésügy történetében — egységesen összefoglalja az összes állami és társadalmi művelődési intézményeket és törekvéseket?

Még 1964 tavaszán alakult meg a SED javaslatára Alex. Abusch miniszterelnökkhelyettes-vezetésével az állami bizottság az egységes szocialista művelődésügy rendszerének előkészítésére. Hatvan kiváló tudós, pedagógus, a népgazdaság ágainak képviselői és az állami szervek vezetői dolgozták ki aránylag rövid idő alatt az alapelveket és bocsátották ezeket a nyilvánosság rendelkezésére megvitatás céljából.

Sok tízezer megbeszélés, gyűlés foglalkozott az irányelvekkel, szakfolyóiratokban és a napisajtóban részleteiben is megvitaták az irányelveknek újszólva minden mondatát, foglalkoztak velük a rádió és a televízió, számtalan javaslat érkezett az állami bizottsághoz. Együttesen ezek nagyon értékes segítséget jelentettek a jelenlegi problémák és a jövőbeli feladatok megoldása számára.

Ha az irányelvek első megfogalmazását, amely teljes egészében a Deutsche Lehrzeitung 1964. évi 19. számában megjelent, a törvényhozás (népi kamara) által megvitatott, majd elfogadott törvénnyel összehasonlítjuk, akkor állapíthatjuk csak meg, hogy milyen nagy eredménye volt annak, hogy hónapokon át valóban az egész német társadalom vett részt a vitákban, sok-sok értékes elemmel gyarapította az első megfogalmazást, és hogy az állami bizottság valóban alaposan megvizsgálta minden írásban, nyomtatásban vagy szóban közölt megjegyzést és felhasználta a javaslatokat. Ha az irányelveknek és a végleges törvénynek tartalomjegyzékét ill. főbb címeit hasonlítjuk össze, feltűnő, mily mértékű volt az átdolgozás, nem is szólva az oldalak számáról. Mindez bizonyítéka annak, hogy a NDK lakosai valóban közügynek tekintik a művelődésügyet. Nagy elismeréssel kell szólni a pedagógusok hozzáállásáról is, hiszen a Deutsche Lehrzeitung 1964. 19. számától kezdve minden számban több oldalon foglalkozott

ezzel a kérdéssel, és bizonyára sikerült ily módon néhány értékes és a tudományos munkába bevonható kartársat is megismerni.

Vizsgálódásunk tárgya azonban nem lehet az irányelvek és a törvény részletes egybevetése, összehasonlítása. Döntő jelentőségű azonban annak a megvilágítása, hogy *miben tér el ez a törvény a régebbitől?*

Az új megfogalmazás kétségtelenül világosabb és félre nem érthető, a szerkesztés áttekinthetőbb és rendszeresebb. De azért azoknak, akik majd az új törvény végrehajtásával, többek közt pl. az új tanterv készítésével foglalkoznak vagy a réginek átdolgozásával, nagyon hasznos lesz az első fogalmazást is figyelembe venni.

Az egységes szocialista művelődési rendszer alapvető céljait és feladatait az első megfogalmazás részletesebben tárgyalja, mint a törvény. Külön fejezetet szentel a bölcsődéknek, és behatóbban foglalkozik az óvodába nem járó hat éven aluliaknak a foglalkoztatásával. Új fejezetek szólnak a törvényben az ifjúságvédelemről és az ezt szolgáló intézményekről; a tantervekről; tankönyvekről; tautáisi eszközökről és oktatási módszerekről; a tanítókról és nevelőkről; a tanítók és nevelők képzéséről és továbbképzéséről; a pedagógia tudományának feladatairól; továbbá a szakmai képzéssel kapcsolatban a dolgozók képzéséről és továbbképzéséről; a szakképzést végző tantervek képzéséről, továbbképzéséről; a művészeti iskolákról, és művészeti főiskolákról, a főiskolai tanárokról; a főiskolát vagy a szakiskolát végzetek továbbképzéséről; a kulturális intézményekről (sajtó, rádió, televízió); végül az egész szocialista társadalom felelőségéről az egységes szocialista művelődési rendszerért.

Néhány tétellel részletesebben is kell foglalkoznunk. Így pl. mindjárt az első §-sal, amely szerint „az egységes szocialista művelődési rendszernek célja az egész nép magasfokú művelődése, a sokoldalú és harmonikusan fejlesztett szocialista személyiségek oktatása és nevelése, akik tudatosan alakítják a társadalmi életet, megváltoztatják a természetet, és boldog, emberhez méltó életet élnek”. Nagyon fontos itt az egész nép magas műveltségére utalás. Bennünket a kifejezés a *Széchenyi* hangoztatla „művelt emberfők sokaságára” emlékeztet.

Csak helyeselni lehet a harmonikussá fejlesztés kívánságát, viszont a természet átalakítására vonatkozó résznél, minden félreértés elkerülésére, helyes lett volna közelebbi annyit, hogy „az emberiség javára”.

A 2. §-ban az új törvény leglényegesebb követelményére utalnak. „Az egységesség nem zárja ki a társadalmi igényeknek és az egyéni tehetségeknek megfelelő differenciálást.” Az volt mindig a legfőbb kifogás, hogy a szocializmusban és ezt követően a kommunizmusban uniformizálják az embereket. Erre ugyan

konkrét bizonyítékot nem tudtak, mégis ismételték, holott a differenciáltságot a szocialista pedagógia különbül hangoztatta mindig, mint a kapitalizmus pedagógiája. Figyelemmel kell mindig lennünk az egyéni hajlamokra, képességekre és tehetségekre, és a lehetőség szerint fejleszteni is kell ezeket. Az egységesség itt sokkal többet jelent ennél. Ezáltal valóban egységessé tették a nevelést és az oktatást a bölcsődétől kezdve a legmagasabb fokig. Ha ezt az egységességet sikerül elérni, akkor valóban nagyot lépett előre a német pedagógia és kitűnő példát nyújtott az egész világnak. Talán nemcsak a német, hanem a világ minden pedagógiájában először valósítják meg ezt az elvet. A hiányosságok főként az átmeneteknél mutatkoztak élesen, tehát pl. a bölcsőde, az óvoda, az általános iskola, az általános iskola szakaszai vagy tagozatai között, az általános iskolából a gimnáziumba ill. a középiskolába, és innen a főiskolába vagy az egyetemre való átmenetnél. A mi nevelési tervünk pl. hangoztatta ugyan a kapcsolatot az óvoda és az általános iskola között, de valójában nem vette figyelembe a tanterv készítésénél, és így adódott a sok és többnyire felesleges ismétlés, akár a számolás vagy a környezetismeret terén, akár a beszédgyakorlatok terén.

Az egységesség azt jelenti, hogy mindenki nek el kell végezni a 10 osztályt, és az utána következő tanulmányai során is egységes nevelésben részesül az is, aki szakmai iskolába megy, az is, aki tovább járja a 11. és 12. osztályt. Azt is jelenti, hogy az egész nevelést akár főiskolai vagy egyetemi szinten egységesen irányítják. Nálunk pl. sok bajt okozott az, hogy egyes szakiskolák (ipari, mezőgazdasági és kereskedelmi iskolák) nem ugyanolyan mértékű és mélységű világnézeti nevelésben részesültek, sokszor egészen más utasítást is adtak a szakminisztériumok, vagy egyáltalában nem intézkedtek, pl. az ünnepélyek megrendezése ügyében, amely ünnepélyeknek pedig igen nagy a jelentőségük, ha ezeket jól felkészülten rendezik. Ugyanez áll a különböző irányítás alatt álló főiskolák és egyetemek tekintetében. Szakmai kérdésekben érthetően az illetékes minisztérium intézkedik, de a nevelés és az általános műveltség szempontjából legyenek egységesek a követelmények és intézkedések. Bizonyára ennek végrehajtásához nagyobb apparátus kell majd a MM-ben. Helyes-e az, hogy pl. a technikumokban más legyen a nevelés, mint a hasonló korban levő tanulók gimnáziumaiban? Hiszen épp a technikumokból kerülnek ki a munkásosztály és a mezőgazdasági dolgozók vezetői, tehát ezeknek még fokozottabb tájékoztatásra volna szükségük és a tanulóknak valóban a mindenoldalú nevelésre, pl. az erkölcsi nevelésre is. De hogyan történik ott az oktatók, mesterek, technikusok, mérnökök előkészítése?

Nagy a jelentősége a 3. § 2. pontjának is,

amely szerint az általános műveltség nyújt alapot minden szakképzettséghez is, és a szocialista művelődési rendszer felső osztályaiban is folytatni kell az általános műveltség nyújtását, természetesen magasabb fokon. Kétségtelenül azt jelentik ezek a mondatok, hogy szakmai pályára is csak a 10. osztály elvégzése után, tehát 16 éves korban lehet menni, ami nagyon előnyös, mert sokkal érettebb fővel gondolkodnak már akkor a mi fiataljaink és a német fiatalok is kétségtelenül, mintha 14 éves korban kénytelenek életpályát választani.

Nagyon bölcsen határozza meg a törvény 4. §-a az oktatás és nevelés főbb szempontjait: „Állandóan és rendszeresen fejleszteni kell a művelődési javak önálló elsajátítását, a logikus gondolkodást, az alkotó munkát és a törekvést a műveltségi és szakmai képesítés állandó szélesítésére. A képzelet, a tetterő és az érzék az élet és a művészetek szépségei iránt ugyancsak fejlesztendő”.

Ugyanennek a szakasznak (§) 2. és 4. pontjában hangzatja a törvény, hogy biztosítani kell a nevelés és oktatás egységét a termelőmunkával, az elmélet egységét a gyakorlattal, a nevelés és oktatás folyamatában. Az ifjúság aktivitását és felelősségérzését elő lehet segíteni a társadalmi életben való közreműködéssel a művelődési intézményekben, a népgazdaságban stb. Konkrét feladatok megoldása útján lehet az ifjúságot leginkább a tudatos cselekvésre ránevelni a szocializmusban.

Az 5. § is arról szól, mire kell nevelnünk az ifjúságot, tehát az iskolai tanulót, az ipari és mezőgazdasági munkát tanuló ifjút és az egyetemi hallgatót egyaránt, és kivétel nélkül az egész tanulási idő folyamán. Ezek: Nevelés a szocialista haza szeretetére, a büszkeség érzésére a szocializmus vívmányaival kapcsolatban, a munka szeretetére, a munka és a dolgozó ember tiszteletére, a testi és szellemi munkára, a marxizmus—leninizmus alapos ismeretére, a kollektívizmusra.

Régóta sürgetjük a bevezetést a szellemi munka technikájába és módszereibe. Már az óvodában is lehet erről gondoskodni, de különösen az általános iskola első osztályától kezdve állandóan és ismételtlen (és aztán az egyetemen) meg kell mondanunk tanítványainknak és hallgatóinknak, *hogyan* tanuljanak, *hogyan* készítsenek jegyzeteket, *hogyan* oldjanak meg feladatokat, *hogyan* használják a tan- és egyéb szakmai könyveket és a szépirodalmat is, *hogyan* dolgozzanak a könyvtárban és *hogyan* alkalmazzák az információs és műveltségi eszközöket, pl. a katalógusokat stb.

A 7. §-ban is, de később újból (külön címző alatt is) hangsúlyozza a törvény az oktatók és nevelők nagy felelősségét a szocialista művelődési rendszer céljainak és feladatainak teljesítéséért. Ehhez átfogó ismeretek és képességek szükségesek, valamint példaadó szocialista magatartás. Ezt a felelősséget kell

tudatosítani a szülőknél is, valamint az ifjúság különböző iskolán kívüli intézményeiben végzett foglalkozásokon belül, mint pl. az úttörőházakban, a fiatal technikusok, természetbúvárok, turisták állomásain és klubjaiban, a főiskolai és egyetemi hallgatók klubjaiban és színpadjain stb. Mindezek szilárd alkotórészeit képezzék a szocialista oktatási és nevelési folyamatnak.

A 10. § a bölcsődékkal foglalkozik, amelyekbe főként olyan gyermekek veendőek fel, akiknek anyja már dolgozik, az első életévétől egészen a 3. életév betöltéséig. Természetes, hogy a jó nevelés érdekében a bölcsődei dolgozók számára is el kell készíteni megfelelő anyagot, a pedagógiai minimumot, mert a nevelést már ott kezdik. Ezt eddig sok helyen ösztönösen jól végezték, most majd céltudatosan kell elvégezniük, ezzel is elősegítve a következő foknak, az óvodának eredményesebb munkáját. A bölcsődék dolgozói munkájukat teljes összhangban és együttműködésben a családdal végzik. Az egészségügyi minisztérium maga sajátos feladatainak elvégzéséről gondoskodik, figyelembe véve az egységes alapelveket.

Az óvodákkal kapcsolatban szerepel egy olyan intézkedés, amelyre nagyon nagy szükség volt azért, hogy a családban nevelkedett kisgyermek ne kerüljenek hátrányba az iskolában. A 12. § kimondja „A népművelés helyi szervei gondoskodjanak anyagi és személyi lehetőségeik keretében játék- és tanulódelutának megszervezéséről ott, ahol a gyermekek nem járhatnak óvodába, hogy egy évvel az iskolába lépés előtt ezeket is előkészítsék iskolai kötelezésekire.”

A tízosztályos általános politechnikai iskola három szakaszra oszlik: az alsó szakaszra az I.—III., a középső szakaszra a IV.—VI., és a felső szakaszra a VII.—X. osztályokkal. Ezeknek a feladataira külön-külön a későbbiekben még visszatérünk.

Külön foglalkozik a törvény az egésznapos neveléssel, amely egésznapos csoportokban, osztályokban és iskolákban történhet. Ilyen csoportok és osztályok már sokhelyütt létesültek, különösen ott, ahol már napközitthon is volt.

A nevelőmunka egységét nem törheti meg a hosszabb nyári szünet sem. A párhuzamos ráhatás elvénél érvényesülnie kell a szünetben is. Ezért szentel a szünet helyes kialakításának is külön szakaszt a törvény. Rendkívül nagy jelentőséget tulajdonít a jó előkészítésnek, amely azonban nemcsak az anyagi és külső körülményekre vonatkozik, bármennyire fontosak is ezek, hanem a jó egészséget biztosító lehetőségek mellett és ezekkel párhuzamosan a mindenoldalú nevelés folytatására. Itt nyilvánulhat meg a pedagógus nevelő képessége, itt kell kialakulnia valóban a legegészségesebb tanár—diák viszonyoknak és ily szem-

pontokból a tanulókkal való nyári foglalkozás jó nevelő iskola a leendő kartársaknak, akik így sokkal közvetlenebbül élhetnek együtt a gyermekekkel és ifjakkal, jobban megismerhetik őket, ami annál kevésbé lesz számukra nehéz, mert életkorban mégsem választja el őket rendszerint több évtized. Az előkészítésnek igen korán kell elkezdődnie, tehát nem májusban. És nagyon fontos a vezető személye: a lehetőség szerint a legjobb pedagógusok közül kell kiválasztani, akik már megfelelő gyakorlattal rendelkeznek, pedagógiai-pszichológiai szempontból is.

Ugyancsak igen helyesen iktatták be a gyermekvédelemre vonatkozó szakaszt. A jó gyermekvédelem jelenti a családvédelmet és a nemzetvédelmet is. A mi átmeneti-történelmi korszakunkban még akad bőven ezen a területen is tennivaló.

Az érettségi vizsgának már nem tulajdonít olyan fontosságot a törvény, mint ezt eddig megszoktuk. Nagyon gondosan kell kiválasztani azokat a tanulókat, akik a 11. és 12. osztályba kerülnek és kifejezetten előkészítést kapnak főiskolai és egyetemi pályákra. Természetesen lehetővé teszi a törvény azt, hogy bárki a dolgozók közül is megszerezhesse ezt a tudást hivatásának végzése mellett is, ha megvan benne a képesség és készség magasabb tanulmányok elvégzésére.

Összefoglalóan megállapítható, hogy amint a törvény előkészítésében is az egész nép vett részt, így érthetően a törvény az egész nép érdekeit is szolgálja. Nincsen zsákutca, nincsen monopolizálás, mindenki a tudás legmagasabb fokát elérheti. A politechnikai képzés az iskolát az élettel köti össze. Lehetővé teszi a művelődés állandó korszerűsítését, és súlyt helyez a legfontosabb szakmai kiképzésre. Világosan megmondja, hogy a tanulás és a nevelés nem szűnik meg az iskolába járás befejeztével, az egyetemi hallgatóknak is szükségük van még a nevelésre. Az ideológiai nevelés és a tudományos oktatás egymásba fonódó és szüntelen folyamat. Ugyancsak határozottan megállapítja, hogy ezeken a területeken a pedagógusok és a pedagógiai tudományát művelő tudósok mellett a szülőknak, a szakszervezeteknek és a Pártnak is nagyon komoly feladatai vannak, komoly kötelességei. Azokból a fiatalokból, akik most az iskola vagy a főiskola padjain, az egyetemek tantermeiben és laboratóriumában ülnek, kerülnek ki az ország vezetői és a Pártnak legjobbjai. Olyan lesz a jövő, amilyennek ma és holnap előkészítjük ifjúságunkat.

Az elfogadott törvény nagy jelentőségét ily értelemben hangsúlyozza: a törvény előkészítését végző bizottság, így foglalja össze ezt a jelentőséget *Abusch* miniszterelnökhelyettes, és a Párt (SED) felfogását tolmácsolja *Lothar Oppermann* is (I. Deutsche Lehrerzeitung, 1965. II. 12. és II. 26. száma).

Melyek a forradalmi fejlődés jelei ebben a törvényben?

Forradalmi jellege van annak, hogy egy-ségessé teszi az egész művelődésügyet a bölcsődétől az egyetemig és a mindhalálig tartó továbbképzésig, amely lehet szervezett, de lehet önkéntes is. Előre tekintő, perspektivikus tervezet ez, amely azonban nem tagadja meg a múltból azt, ami ugyancsak előremutató és ma is a jobb jövőt előkészítő. Sok mindent megvalósít, amit valaha naiv utópiának tekintettek a legjobb esetben, pl. a mindenoldalúan képzett szocialista ember nevelése ma reális történelmi folyamat.

Csak munka, tevékenység közben fejlődhet az ember igazán, de a múltban az iskola igazi munkára, sokszor még szellemi tevékenységre sem adott alkalmat, holott *Fichte* is már hangsúlyozta (többek között), hogy a munka és a tanulás egyesítését általánossá kell tenni. *Marx*-ra is hivatkozhatnánk, de tanítása annyira közismert, hogy felesleges ismétlés volna. De hivatkozunk lehet a német munkásmozgalom forradalmi megnyilvánulásaira, *Aug. Bebel*, *W. Liebknecht*, *Klara Zetkin* tanításaira és törekvéseire és bizonyos mértékig a weimari korszak sok jószándékú tervére, amelyeket azonban akkor a tőke megvalósításukban megakadályozott. A német munkásmozgalom mindenkor harcolt az egységes iskoláért, amely kötelező lett volna a nép minden gyermeke számára. Harcolt a régi „humanista” műveltségi eszmény ellen, amelynek központjában a nyelvtani, irodalmi és bizonyos fokig a művészeti oktatás állt. Helyébe a központba a dolgozó embert kívánják állítani, és ezt teszi is az új törvény.

A reakciós nyugatnémet körök hiába hirdetik, hogy a szocialista-kommunista nevelés a családtól el akarja idegeníteni vagy elszakítani a gyermeket, íme ez a törvény ismét csak az ellenkezőjét bizonyítja, amikor a családnak a gyermek nevelésében fontos helyet biztosít, természetesen a tudományosság alapján.

Forradalmi lépést, gyökeres változtatásokat jelent a tízosztályos általános iskolának három szakaszra osztása ily formán: 3 + 3 + 4. Érdemes ezt a kérdést közelebbről megvizsgálni és megvilágítani.

Az első három évben, az alsó szakaszban kezdődik a gyermek rendszeres nevelése és oktatása. Ekkor kell biztosítani az oly alapkészségek elsajátítását, mint az olvasás, írás, számolás, ekkor kell a kis tanulóknak szemléltető és könnyen érthető módon a társadalmi környezetet, különösen szűkebb hazájuk szépségeit és értékeit feltárni; az első ismereteket és felismeréseket a természetről, a munkáról és a szocialista társadalomról közvetíteni. Ekkor kell már a gyermekeket szocialista hazájuk szeretetére és megbecsülésére nevelni és arra szoktatni, hogy az erejükhez mért feladatokat örömet és lelkiismeretesen végezzék, a

társadalomban fegyelmezetten viselkedjenek, szorgalmasan és szívesen tanuljanak. Az oktatást már ebben a korban kell társadalmilag hasznos tevékenységgel összekötni.

A törvény nem elégszik meg ezzel a szűkszavú irányítással, hanem részletesen ismerteti a súlyponti feladatokat is. Az anyanyelv tanításában rendszeresen kell fejleszteni a képességeket és készségeket az olvasásban, írásban és a nyelvi kifejezőmódban, első betekintést kell nyújtani az anyanyelv struktúrájába. A számtan tanításában arra kell törekedni, hogy a természetes számokkal kapcsolatos alapkészségeket elsajátítsák, szoros kapcsolatban az absztrakció és a gondolkodás fejlesztésével.

A műhelyi és iskolakerti tanításban szerezzék meg az elemi technikai, technológiai, az egyszerű technikai-konstruktív képességeket és munkakészséget, és ugyanakkor ismerjék meg először környezetük vagy kis községük gazdasági életét is.

A művészeti ágakban is kapják meg a kellő bevezetést az énekbe, zenébe, festésbe és modellálásba.

A torna- és sportórák központját alkossa a mindenoldalú testi alapkiképzés. Sokoldalú gyakorlatokkal és játékokkal kell az oly tulajdonságokat fejleszteni mint az erő, bátorság, ügyesség, kitartás és gyorsaság. Rá kell őket szoktatni a fegyelmezettségre, higiénikusan helyes magatartásra és a szabad idejükben is rendszeres sporttevékenységre.

A középső szakaszban kezdődik a természet-tudományi, társadalomtudományi és az idegen-nyelvi, szakok szerinti oktatás. Az első három osztályban szerzett alapkészségeket állandóan növekvő mértékben kell a tudományosság eszközeként folytatónak alkalmazni. Behatóbban kell megismertetni velük a társadalmi életet a munkát, a tudományokat, a technikát és a kultúrát. A tanítás tudományos jellegű legyen, fejlesszük a társadalmi aktivitást, vonjuk be a tanulókat a produktív (termelő) munkába. Használjuk fel a politikai és erkölcsi élet nyújtotta lehetőségeket az állampolgárrá nevelésben és a szocialista jellegű viszony megteremtésére a munkához. Képessé kell tennünk a tanulókat arra, hogy az osztály- és iskolaközösségekben, a munkaközösségekben és az úttörő mozgalomban életüket maguk szervezzék meg és alakítsák is.

Ennek a munkának súlyponti kérdései a következők:

Az anyanyelvi oktatásban rendszeresen folytatni kell a nyelvtan és a helyesírás tökéletesítését és el kell jutni a szilárd ismeretekig. A szóbeli kifejezőképesség tovább formálendő. Be kell vezetni a tanulókat az irodalmi alkotások ismeretébe és hozzá kell szoktatni irodalmi értékű művek önálló olvasásához.

A matematikában el kell jutnunk az alapvető megoldási módok biztos alkalmazásáig,

tudjanak dolgozni a számtani szabályok felhasználásával, tudjanak logikusan következtetni, és vezessük be őket néhány sajátos matematikai munkamódszerbe. Matematikai tudásukat és képességeiket a természet-tudományokból és a gyakorlatból vett példák megfigyelésénél alkalmazzák.

A természet-tudományi tanításban ismerjék meg a természet törvényszerűségeit, legfontosabb elveit és alkalmazásuk lehetőségeit. Végezzünk előttük és végeztessünk velük elméletileg jól megalapozott tudományos kísérleteket, megfigyeléseket, kutatási feladatokat, és rendezzünk kirándulásokat.

A műhelyi és iskolakerti munkában szerezenek egyszerű technikai, agrobiológiai és gazdaságtani ismereteket és fejlesszük gazdaságtani gondolkodás módjukat, valamint a technikai gondolkodást is. Tanuljanak meg a technika és technológiai tények lényegébe behatolni és ezeket fokozatosan matematikai-termesztudományi módon felfogni. Tovább kell fejleszteni munkakészségüket.

A társadalomtudományi oktatásban közvetítsünk történelmi és politikai ismereteket. Ismerjék fel a társadalmi törvényszerűségeket és tanuljanak meg itt is önállóan gondolkodni. Foglalkozzunk időszervi politikai eseményekkel és a tanulók életkorának megfelelően magyarázzuk meg ezeket meggyőzően.

Az orosz nyelvtanításban előtérben álljon az aktív nyelvismeret. Fejlesszük képességeiket az olvasásban és írásban:

A művészeti szaktárgyakban folytassuk a mindenoldalú foglalkoztatást, tökéletesítsük képességeiket a felismerésben és élményszerzésben, gazdagítsuk érzelmi világukat, képzelőerőiket.

A testnevelés terén folytassuk rendszeresen a korábban megkezdett munkát, követeljük meg a gyakorlatok pontos végrehajtását, rendezzünk sportversenyeket, és támogassuk az iskolán kívüli sportban jelentkező különleges, differenciált hajlamaikat és érdeklődésüket.

Ezekben az életévekben már ismertetni kell a helyben és környéken üzött legfontosabb foglalkozási ágakat, hogy ezáltal megkönnyítsük a pályaválasztást.

A harmadik szakaszban (VII.—X.) befejeződik az általános iskolai képzés, miután megvetette az alapokat a gyakorlati tevékenységre, hozzásegítette az ifjút valamely hivatás felelősségteljes választásához és a folytatónak szakmai és tudományos kiképzéséhez.

Az oktatás tartalma és szerkezete az alapjául szolgáló tudományok rendszeréhez igazodik. A tanulók megszerzik a képességet a tudományos elméletek és törvényszerűségek felismerésére és alkalmazására. Kell, hogy sajátjukká váljanak a szellemi munka alapvető módszerei, hogy képesek legyenek tudásukat és alkalmasságukat önállóan szélesíteni és megszilárdítani.

Az oktatás súlypontjait a törvény a következőkben határozza meg:

A matematika területén ismertessük az analitikai módszert, tárgyalni kell a geometria anyagát és rávezetni a tanulókat a nagyobb matematikai összefüggésekre. Különösen nagy súlyt kell helyezni a matematikai dedukcióra, a logikus bizonyításra. Tekintettel arra a törekvésre, hogy a tudományokat matematikai „nyelven” is kifejezhessük és igazolhassuk, képessé kell tenni a tanulókat arra, hogy matematikai tudásukat és ismereteiket más szakmákra, a szakmai képzés és a gyakorlat terén is alkalmazzák.

A természettudományi oktatás (fizika, asztronómia, kémia, biológia és fizikai földrajz) közvetítse az alapvető tudományos tények, törvényszerűségek, módszerek és eljárások világosan áttekinthető rendszerét. Nyújtson betekintést a természettudományok, mint közvetlen termelőerők perspektívikus feladataiba és szerepébe. Adjon tudományos képet az élő és élettelen természetéről.

A politéchnikai képzésben ismertesse meg behatóan a tanulókat a szocialista termelés tudományos-technikai, technológiai és a politikai-gazdaságtan alapjaival. A gyakorlati tevékenység irányuljon erőteljesebben a modern gépek és eszközök használatára. A politéchnikai képzés szocialista üzemekben történjen. A 9. és 10. osztályokban nyújtson szakmai előképzést. A tanulók foglaljanak határozott állást a szocialista munkához és a szocialista dolgozókhoz való viszonyukat illetően.

A társadalomtudományokban szerezzenek jól megalapozott történelmi és politikai ismereteket. Ismerjék meg a társadalmi fejlődés törvényszerűségeit és legyenek képesek a történelmi és politikai ismereteiket és tudásukat a saját koruk problémáira vonatkozóan önállóan alkalmazni. Az állampolgári ismeretek oktatása biztosítson gazdaságtani, filozófiai és politikai alapismereteket és ez jelentse egyúttal a bevezetést a marxizmus-leninizmusba is. Ismerjék fel az NDK történelmi szerepét és váljon meggyőződésükké az, hogy a szocializmus az egész Németország jövője.

Az anyanyelvi oktatásban tökéletesítse a szóbeli és írásos kifejezőmód készségét. Ez az elv természetesen az összes többi tantárgy keretében is megvalósítandó. Az irodalomtanítás ismertesse a jelen és a múlt kommunista alkotásait, valamint a szocialista realizmus lényegét. Ösztönözze a tanulókat az önálló foglalkozásra az irodalmi alkotásokkal.

Az orosz nyelv mellett kötelezővé válik egy másik élő nyelv, elsősorban az angol nyelv tanulása. Legyenek képesek az idegen nyelvet megérteni, egyszerű szövegeket (általános és népszerű tudományos szövegeket) elolvasni és megérteni. Fejlesszük az idegen nyelvek tanulása folyamán más népek megértését.

A művészeti szakokban támogassuk a gya-

korlati művészeti tevékenységet és ösztönözzük a tanulókat a kulturális életben való részvételre.

A testi nevelésben biztassuk a tanulókat rendszeres sporttevékenységre. Érjük el azt, hogy életöröm hassa át őket, hogy övják egészségüket, hogy egészséges életmódot folytassanak.

Szükségesnek látjuk, hogy a törvénynek ezt a részét teljes egészében ismertessük, mert kell, hogy ezek a kérdések minden pedagógust foglalkoztassanak.

Az új iskolai törvény nagy felelősséget vállal; amikor most nagyobb követelményeket támaszt, kb. olyasmit, hogy gyermekeink tízéves tanulás után ott tartsanak, ahol a mi ifjaink az érettségire készülve tartanak. Nyugodtan vállalhatja ezt a felelősséget, mert valóban a gyermek és ifjú a múltban is többet bírt el, ha anyagi körülményei nem korlátozták, és még többet bír el ma, amikor fejlődését a technika vívmányai, a modern hírközlési eszközök stb. is nagy mértékben megsegítik.

Újszerű, de nem új a tanulás elsajátítására vonatkozó rész. Forradalmi az, hogy ezt a követelményt törvényben rögzítik. Nagy szükség van erre, mert valójában az egyetemeken sem eléggé végezték el ezt a feladatot és meg kell állapítanunk, hogy ez idő szerint sok pedagógus sincs oly mértékben tisztában a tanulás technikájával, mint ez kívánatos volna. A *Magyar Pedagógia* új évfolyamai sokat foglalkoznak ezzel a kérdéssel, ami annál is inkább fontos, mert a kibernetika és a programozás új tudománya erre épül és ezt a célt szolgálja.

Forradalmi jellegűk van a 69–77 §-okig terjedő szakaszoknak is, amelyek meghatározzák a vezetés szempontjából a minisztertanácsnak, a művelődésügyi minisztériumnak, az állami tervehivatalnak, a fő- és szakiskoláknak, a népgazdasági tanácsnak és a mezőgazdasági tanácsnak szerepét, valamint a helyi megyei, kerületi, járási, községi és városi tanács művelődési osztályainak feladatait. Itt is hivatkozhatunk az 1919-es intézkedésekre, rendeletekre.

Nagy jelentőségűnek tekintjük a kulturális intézmények feladataira vonatkozó törvény-szakaszokat is. Ezek szerint az általános képző és a tudományos könyvtáraknak és az információs szolgálatot teljesítő intézményeknek a megfelelő szakirodalom felkutatásával, ismertetésével és rendelkezésre bocsátásával elő kell segíteniök a tanulók, ifjak és felnőttek művelődését, aszerint, hogy mi iránt érdeklődnek és mily irányú munkában végeznek kutatást, ezzel is előmozdítva a tudományos munkát. De felsorolja a különféle klubokat és kultúrházakat, múzeumokat, emlékműveket, kiállításokat, állat- és növénykerteket is, valamint planetáriumokat, obszervatóriumokat, színházakat, koncerteket, a mozikat és más kulturális intézményeket is, amelyeknek szintén támogatniuk kell minden fokon a művelő-

dési folyamatot és mindenkinek biztosítják annak lehetőségét, hogy tudását bővítse és mélyítse. Ugyanígy a rádiónak és televízió-
nak is adásaikkal támogatniuk kell a tudomá-
nyos-technikai, politikai-kulturális és általá-
ban művelő területeken a lakosság ismeretei-
nek bővítését, valamint egyéb művelődési
intézményeknek és a társadalmi szervek által
létesített kulturális rendezvényeit. Ezzel nagy-
mértékben fokozza és tudatosítja az ily intéz-
ményeknek feladatai jelentőségét, valóban
először a neveléstörténetben.

A megvalósítás problémái

A törvény alkotói tisztában voltak azzal,
hogy ily korszakalkotó változások nem való-
sulhatnak meg máról-holnapra, még akkor sem,
ha pl. az általános iskola vonatkozásában rámu-
tattunk arra, hogy még néhány évtized előtt
mennyi időt, hány heti óraszámot vett igénybe
az idegen nyelvek (latin, görög) tanítása, hogy
a vallás- és „erkölcs”-tan tanítása elmarad,
hogy a politechnikai képzés rendszerint nem
jár házi feladatokkal.

A törvény végrehajtási utasításának készí-
tésekor nagyon fontos lesz a törvényben meg-
jelölt feladatok eredményes elvégzése érdeké-
ben a tanító- és a tanárképzéssel még behatób-
ban foglalkoznia. Nyilvánvaló, hogy a meg-
jelölt feladatoknak a mai felkészültséggel ala-

posabb továbbképzés nélkül aligha tudnak
megfelelni, különösen az óvónők és az I.—III.
osztályokban foglalkoztatott tanítók, mert itt
kell a legnagyobb mértékben a színvonalat
emelni, akár általában az anyag tudományos-
sága, akár a módszerek szempontjából. A tudq-
mányosság elve tehát vonatkozik egyrészt a
továbbadandó anyagnak, valamint a köve-
tendő módszereknek, elsajátítandó készségek-
nek, jártasságoknak, képességeknek, a fel-
használandó eszközöknek behatőbb ismerte-
tésére, másrészt és ugyancsak még fokozottabb
mértékben a nevelés tudományosan megalapo-
zott rendszerére, amelynek központjába a
munkára és a közösségre nevelés, általában a
szocialista erkölcsi nevelés kerül.

Ezek azok a kérdések, amelyek a legközelebbi
időben az NDK-ban az új törvény minél jobb
megvalósítása érdekében megoldandók. Semmi
kétségünk nincs, hogy ezeket a nehézségeket
is sikerül leküzdeniük és bizonyosak vagyunk
abban is, hogy az új művelődési törvény példa-
képpül szolgál nemcsak a szocialista országok-
nak, tehát nekünk is, hanem a kapitalista
országoknak is, amelyekhez ez idő szerint az
NSZK is tartozik. Talán az ily iskolatörvény
egysége is hozzájárulhat ahhoz, hogy a két
testvérország mielőbb eggyé váljon, szabad,
független, egységes, szocialista Németországgá.

PÁSZTOR JÓZSEF

NEVELÉSÜGYÜNK HÚSZ ÉVE

SIMON GYULA és SZARKA JÓZSEF: A magyar
népi demokrácia nevelésügyének története.
Budapest, Tankönyvkiadó, 1965. 195 l. és 18
képpoldal. SIMON GYULA (szerk.): Nevelés-
ügyünk húsz éve. Budapest, Tankönyvkiadó,
1965. 601 l.

A felszabadulás huszadik évfordulójára
elkészült két kiadvány megjelenését egyszerűen
csak számba vesszük, annak reményében,
hogy alaposabb értékelésüket illetékesebbek
mielőbb elvégzik.

Az első munkát rövid áttekintésnek minősít-
tik a szerzők, és a következőképpen osztották
meg maguk között:

I. SIMON GYULA: *Köznevelési célok és felada-
tok.* Felszabadulás és örökség. Harc az iskola
demokratikus reformjéért — Harc a szocialista
jellegű köznevelésért (1948—1950) — A szo-
cialista köznevelés megvalósításának útján
(1950—1956; 1957—). 5—58. I. II. SZARKA
JÓZSEF: *A nevelés elméletének és gyakorlatának
fejlődése.* 59—85. I. III. SZARKA JÓZSEF: *Az okta-
tás elméletének és gyakorlatának fejlődése.*
86—97. I. IV. SIMON GYULA: *Az iskolaügy fej-
lődése.* Általános iskola — Általános gimnázium
— Középfokú szakoktatás—Felnőttoktatás.
98—169. I.

A második munka, mely díszes kiállításá-
val is utal az ünnepi évfordulóra, 12 tanul-

mányt tartalmaz a magyar népi demokrácia
neveléstörténetéből. A tanulmányok:

SIMON GYULA: A köznevelésügy fejlődésé-
nek néhány sajátossága, 9—79., SZARKA
JÓZSEF: A nevelés elméletének fejlődése,
81—107., NAGY SÁNDOR: A didaktika fejlö-
dése, 109—149., BORI ISTVÁN—TIBANYI
FERENC: A hazai politechnikai oktatás,
151—176., SZIRMAI GYÖRGYNÉ: A magyar
üttörösszervezet, 179—232., DOBOS LÁSZLÓ:
Nevelőmunka középiskolás ifjúsági szerveze-
teinkben, 233—269., KOMLÓSI SÁNDOR: Az
iskola és a család kapcsolata, 271—318.,
JUHÁSZ FERENC: Pedagógiai törekvések a népi
kollégiumi mozgalomban, 319—363., HER-
MANN ALICE: Az óvoda és az óvónőképzés,
363—418., BIZÓ GYULA: Az általános iskolai
nevelőképzés, 419—450., LADÁNYI ANDOR:
A középiskolai tanárképzés, 451—556., BAKÓ-
NYI PÁL: A pedagógusok átképzése és tovább-
képzése 559—600. lap.

Mindkét munka — és minden bennük között
tanulmány — szerzője eredeti dokumentumok
alapján értékeli a megtett utat, és alapos
részletességgel tekinti át a vizsgált területen és
időben elért előrehaladást. Ezért mind a szer-
zőket, mind a szerkesztőt teljes elismerés
illeti meg.

Három — a további munkálatokra való